

УДК 261.7

**МІСТЕЧКО МАКАРІВ – РЕЛІГІЙНИЙ
ТУРИСТИЧНО–РЕКРЕАЦІЙНИЙ РЕСУРС
– МІСЦЕ НАРОДЖЕННЯ СВЯТИТЕЛЯ
ДИМИТРІЯ (ДАНИЛА ТУПТАЛА)****THE TOWN OF MAKARIV, A RELIGIOUS
TOURIST AND RECREATIONAL RESOURCE,
THE BIRTHPLACE OF ST. DIMITRY
DANYLO TUPTALO****Грех В. І.,**

кандидат наук із богослів'я, кандидат географічних наук, викладач кафедри туризму, Львівський державний університет фізичної культури (Львів, Україна), e-mail: V.Hrekh@i.ua

Hrekh V. I.,

candidate of theological sciences, candidate of geographical sciences, lecturer of the Department of Tourism, Lviv State University of Physical Culture (Lviv, Ukraine), e-mail: V.Hrekh@i.ua

Стаття дає пояснення релігійного рекреаційного туристичного ресурсу містечка Макарова, колиски святого Димитрія, святого і митрополита (Данила Туптала) – талановитого церковного діяча, великого проповідника, талановитого церковного письменника і церковного драматурга. Селище міського типу Макарів потонає у навколишній природній красі, яку складають навколишні ландшафтні одиниці, прекрасний рослинний і тваринний світ. Чарівної краси річка Здвиж та міське водосховище дають змогу проводити вагому туристичну діяльність. Заслужують уваги Макарівські заходи та славетні і цікаві місця міста Макарова.

Ключові слова: святий Димитрій Ростовський, церковні драматичні твори, проповідь, монастир, релігійний туризм, річка, ландшафт, рекреаційні туристичні ресурси, туризм.

The article gives an explanation of a religious recreational tourist resource of a town of Makariv, the cradle of St. Demetrius, the saint and metropolitan (Danylo Tuphalo) – a talented church figure, a great preacher, a talented church writer and a church dramatist.

The urban-type town of Makariv wallows in the surrounding natural beauty that consists of surrounded landscapes, beautiful flora and fauna. The wonderful beauty of the Zdyzh river and the town water reservoir offer an opportunity to carry out consequential tourism activities.

The Makariv events and the famous and interesting places of the town of Makariv deserve attention.

Keywords: saint Dimitry of Rostov, church dramatic works, preaching, monastery, religious tourism, river, landscape, recreational tourism resources, tourism.

У літературних джерелах, у телевізійних передачах, відеофільмах, у виступах видатних людей Макарова і державних діячів, цей славетний населений пункт на Київщині – Макарів – іменується трьома назвами: містечко, місто, селище міського типу. Своїй великій славі Макарів завдячує тому, що в ньому, у грудні 1651 року, народився Туптало Данило Савич (Димитрій Ростовський, Туптало Данило, Туптало Дмитро). Святий Димитрій – святий, митрополит Ростовський та Ярославський, церковний діяч, вчений, письменник і проповідник, український письменник, історик, богослов і релігійний діяч, як читаємо про нього у багатьох джерелах. Макарів має і інших відомих своїх уродженців, таких як Паламаренко Анатолій Несторович (народився 12 липня 1939 року) – майстер художнього слова, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка та Потапенко Олексій

Володимирович (1978–2014) – Герой України, що загинув на Сході; і тих хто проживав тут, як, наприклад, Василець Олександр Кузьмович (1978–2014) – герой АТО і поет Б. Д. Палійчук [10]; і хто проживає у ньому: член Спілки композиторів України, лауреат премій імені Л. Ревуцького, І. Огієнка, Б. Лятошинського, М. Лисенка, автор численних симфонічних та оперних партитур – композитор В. І. Степурко та інші. Містечко чи селище міського типу Макарів розміщене на березі річки Здвиж. Його географічні координати – 50° 20' північної широти та 29° 49' східної довготи. Через те, що Макарів – колиска святого Димитрія, митрополита Ростовського (Данила Туптала), він став достойним і великим сакральним, природним туристично–рекреаційним ресурсом. Завдячуючи святителю, до цього містечка приїжджає багато туристів. У ньому є багато цікавих і достойних місць. Великої уваги заслуговує навколишня природа цієї прекрасної території, її ландшафтні особливості та їх складові [9].

Містечко Макарів обмиває небаченої краси річка Здвиж, довжина якої 145 кілометрів, а площа басейну – 1775 км². Біля селища міського типу Макарова можемо спостерігати невеличку частину цієї краси. Берег річки, русло, прибережна рослинність, іхтіофауна приваблюють своєю красою та багатством. Прекрасний відпочинок і біля водосховища, яке, як і річка, є місцем проведення вагомої туристичної роботи. Ловля щуки і окуня на річці Здвиж та водосховищі – це місце спортивного туризму, спортивної ловлі риби. Спортивна рибалка – складна наука, яка набирає в Україні нового напрямку, а ще при такій навколишній красі і макарівських ландшафтах стає важливою рекреаційною діяльністю. Макарів має два пляжних місця і є містом великого скупчення людей, а тим паче, що в Макарові регулярно проводять роботи з благоустрою і очищення річки та водосховища, що підтверджує піклування про туристів і гостей селища. Відвідуючи цей цікавий рекреаційно–туристичний ресурс, перед його підготовкою, як і перед кожною туристично–рекреаційною роботою, необхідне ознайомлення з кожним із цих ресурсів, у нашому випадку – із ресурсами Макарова. Коли говоримо про Макарів, то найперше спадає на думку славетне ім'я Данила Туптала.

Святий Димитрій, у миру Даниїл, майбутній праведник Господній народився у грудні 1651 року в містечку Макарів, що було розташоване за сорок кілометрів від міста Києва. Народився він або 11 грудня, в день пам'яті Данила Стовпника, або 17 грудня – у день пророка Даниїла [5]. Ось як про це пише І. А. Шляпкін у своїй книзі, одній із головних про святого Димитрія, митрополита Ростовського, у перших рядках: «У грудні 1651 року в містечку Макарові, верстах в 40 від Києва, по Житомирському тракту у рядового козака Макарівської сотні Київського полку Сави Григоровича Туптала і дружини його Марії Михайлівни народився син Данило – майбутній святий Ростовський» [15].

Макарів – містечко Київської області – у часи святого Димитрія належало до володінь гетьмана Литовського. Батько Димитрія, Сава Григорович Туптало, прожив довге життя – 103 роки: народився він в Макарові в 1599 році, а помер у Києві в 1703-му – «честь і слава війська Запорізького», будучи простим козаком, дослужився до звання полкового сотника, а потім почав служити Церкві, виконуючи обов'язки ктитора Кирилівської обителі. Кирилівський монастир, заснований князем Чернігівським Всеволодом Ольговичем у XII столітті, був зруйнований Батием, але відновлений у XVII столітті і закритий у 1786 році. Сава Григорович і Марія Михайлівна († 1695), його дружина, були побожними людьми і провадили християнське життя. У 1654 році сотник Туптало був на Переяславській раді, а в 1660 році переселився в Київ, у тому ж званні сотника. Більший вплив на отрока мала матір, оскільки батька постійно відволікали від дому військові справи. Крім Данила його батьки виховували ще три доньки, які народилися в Києві: Памфілію, Февронію, Параскевію, що заміж не повиходили, а стали черницями, і всі три одна за одною були ігуменями Святого Йорданського монастиря, якого їм батько поставив у Києві [6].

Святитель Димитрій Ростовський народився, як записав він у щоденнику, у той рік, коли була «війна Радзивилова» під час українсько-польської визвольної війни. При народженні сина Сава Григорович був вдома, оскільки 28 вересня в Білій Церкві був підписаний новий мирний договір, хоча і менш вигідний для України. Сава Григорович і Марія Михайлівна, християни благочестиві граду Макарова, перебували у законному шлюбі.

Про дитячі роки святителя мало описано: близько 1660 року макарівський сотник Сава Туптало переїжджає в Київ і поселяється із сім'єю в самому центрі Подолу між Флоровським монастирем і Миколаївсько-Притиським храмом.

Данило приносив велику радість Саві Григоровичу і Марії Михайлівні і був вельми щасливий, адже виховувався зі своїми трьома сестрами: Памфілією, Февронією (Феодосією) і Параскевою, і все своє життя був радий за них, що вони прийняли чернецтво і були почергово ігуменями Миколаївського Йорданового монастиря в Києві, відродженого на кошти їхнього батька. Небагато відомо і про батька святителя. У вихорі буремних історичних подій його ім'я губиться.

Стосовно матері святителя, то він мав до неї велику ніжну любов і, коли вона померла, із похвалою відгукнувся про неї: «Під впливом такої добродійної матері отрок Даниїл зростав у страху Божому і благочесті, сходячи від сили в силу і зміцнюючись у чеснотах» [3, с. 241].

Свою першу початкову освіту малий Даниїл отримав удома, де батько навчив його читати. У 1660 році родина Тупталів переїхала до Києва. В 11 років його віддали вчитися у Київську братську школу, до якої добре читав і писав по-слов'янськи. Даниїл володів відмінними здібностями та полум'яною старанністю у навчанні і дуже скоро

почав досягати успіху в науках і випередив усіх своїх однолітків. Відзначався талантом красномовства і звернув на себе увагу вправністю в написанні віршів [3; 13; 8].

4 жовтня, у день віднайдення мощів святителя, було освячено церкву на честь Димитрія Ростовського, а 11 грудня, у день його народження і пам'яті, в Макарові йому встановлено бронзовий пам'ятник. Так через роки забуття видатний українець повернувся на рідну землю, яку безмежно любив [14].

Усе своє життя любив своє рідне місто, цінував його і молився за нього. У місті Макарові народилося і жило багато видатних людей, проте святий Димитрій (Данило Туптало), митрополит Ростовський є одним із найвидатніших серед своїх достойних земляків; він на віки прославився завдяки своїй святительській діяльності, достойному чернечому життю, а також завдяки своїй громадській, науковій та письменницькій діяльності.

Українець за походженням, чернець, він перший уклав повну збірку «Життя всіх святих». У християнському світі його книга уже впродовж трьохсот років найбільш видавана і улюблена після Євангелія. Географія служіння святителя Димитрія дуже велика (таблиця 1). Нижчеподана таблиця складена на основі твору святителя Димитрія, митрополита Ростовського, «Діаруш грішного ієромонаха Димитрія, постриженника Кирилівського монастиря», а також біографічних та інших даних [4].

По цих географічних назвах, місцях де бував святитель, теж варто скласти туристичні подорожі, адже вони є також важливими релігійними рекреаційними туристичними ресурсами. Творча спадщина святителя Димитрія могла б скласти 30 томів по 600–700 сторінок, але його твори зазнали нещадної російської цензури [12]. Ми всі повинні старатися, щоб святитель Димитрій, митрополит Ростовський, став митрополитом всієї землі української, отримав велику шану і почесні в усій українській землі, де йому були б присвячені багаточисленні заходи; та й саме місто Макаров було піднесене на вищий рівень, як таке, що дало світові такого видатного церковного діяча, і про нього були писані дорогі книги, як і про інші достойні міста [7], а тому Макарів і стає цікавим сакральним рекреаційно-туристичним ресурсом.

Святитель Димитрій Ростовський залишив нам зразок великої працьовитості і засвоєння поваги до ближніх своїх, особливо до людей, які служили і працювали для Бога, Господа нашого Ісуса Христа. У своїй пастирській праці митрополит Димитрій старався виховувати християнську мораль і у священників його єпархії, із великою пошаною ставився до святих храмів, до місця навколо церков, до навколишньої даної Богом природи; навчав оберегати і захищати її, і це його навчання продовжують і в наші дні, і не тільки з любительською, але також із науковою метою [2].

Так само й іконографія святителя Димитрія – невмирущий скарб для засвоєння, виховання та

Таблиця 1

**Географічні та біографічні дані Данила Туптала, святителя Дмитрія,
митрополита Ростовського**

№ п/п	Число, місяць та рік	Географічна назва	Назва установи	Діяльність
1	21. 12. 1651	м. Макарів, Київська обл.		Народження святителя
2	09. 08. 1668	м. Київ	Кирилівський монастир	Прийняв чернечий постриг, пострижений отцем Мелетієм Дзиком, ігуменом
3	25. 03. 1669	м. Канів		Зведений у сан диякона преосвященим митрополитом Йосифом Тукальським
4	23. 05. 1675		Густинський монастир	Висвячений на священника преосвященим архієпископом Чернігівським Лазарем Барановичем
5	13. 08. 1977	Новодвір	Стара і нова церкви	Поклонитися чудотворному образу Пресвятої Богородиці
6		Вільно		Говорив дві проповіді
7	24. 11. 1977	Слуцьк	Слуцьке братство	
8	9. 05. 1978	Грозів		Був на святі
9	14. 05. 1978	с. Старожице, біля Слуцька		Поклонилися чудотворній іконі Пресвятої Богородиці
10	22. 09. 1978	Старчиці		Поклонилися чудотворній іконі Пресвятої Богородиці
11	05–06. 02. 1979	Березна	Максаківський монастир	
12	Субота, після 06. 02.	Батурич	Батуричський монастир	Ясновельможним гетьманом милостиво прийнятий
13	02. 09. 1681	Чернігів		
14	04. 09. 1681		Був у владики з листом від гетьмана	Дали ігуменство за іменем Дмитрій, із митрою
15	05. 09. 1681		Максаківський і Клосовський монастирі	Отримав благословення та указ на ігуменство, а також посох
16	08. 09. 1681	Мянин		Святкування Різдва Пресвятої Богородиці
17	09. 09. 1681		Максаківський монастир	Вступив на ігуменську посаду
18	01. 03. 1682	Батурич	Батуричський монастир	Ігумен
19	03. 03. 1682	Максаків	Максаківський монастир	Здав ігуменство
20	06. 03. 1682	Батурич	Батуричський монастир	Отримавши пастирський указ, прийняв начальство цього монастиря
21	23. 04. 1684	Київ	Печерський монастир	По милості Пресвятої Богородиці, почав жити при архімандриті Авраамі Ясинському
22	15. 01. 1686	Батурич	Батуричський монастир	Намовлений бути ігуменом
23		Київ	Печерський монастир	
24	09. 02. 1686	Батурич	Батуричський монастир	Ігумен
25	Початок січня 1689	Рудня, під Любечем		Поклонилися чудотворній іконі Пресвятої Богородиці
26	січень 1689	Київ	Печерський монастир	Друкування життя святих за жовтень місяць
27		Батурич	Батуричський монастир	
28	10. 08. 1689	Москва		Були прийняті Святійшим Патріархом Іоакимом
29	10. 10. 1689	Батурич	Батуричський монастир	
30	Лютий 1680	Скит		Біля церкви святого Миколая Крупицького
31	Жовтень	Батурич		
32	14. 02. 1692	Батурич	Батуричський монастир	Здав ігуменство
33	9. 05. 1993	Київ	Печерський монастир	
34	Петрів піст 1694	Глухів	Глухівський монастир	Ігумен
35	17. 01. 1697	м. Київ	Кирилівський монастир	Ігумен
36	10. 06. 1697	Чернігів	Слепський монастир	Архімандрит
37	17. 09. 1699	Новгородок Сіверський	Новгородський монастир Всемилошти-вого Спаса	Архімандрит
38	Лютий 1701	Москва		
39	23. 03. 1701			Поставлений в архієреї в Сибір
40	01. 03. 1702	Ростов	Митрополія	Зійшов на престіл
41	Серпень 1705	Москва		На череду
42	Червень 1706	Ростов		
43	28. 10. 1709			Знайдений покійним навколішках, у молитві
44	30. 10. 1709			Тіло святителя Дмитрія було перенесене з домового архієрейського храму до собору
45	25. 11. 1709			Похований у Ростовському Яковлевському монастирі

формування у собі християнської моралі, вагомий вплив на віруючих християн, що творилася багатьма митцями в різні часи, і найголовніше, що майже кожний храм Русі–України має ікону святителя Димитрія Ростовського.

Святитель Димитрій любив правду, був відданим людям, любив Україну, рідну землю, був ласкавий і згідливий, любив книгу, церковний спів і цінував хористів, любив помріяти, з любов'ю дбав про інших, цінував їхню працю, особливо цінував церковні твори. Написав невмирущі церковні драматичні твори, і найбільші з них – «Різдвяна драма» та «Успенська драма».

Думкою святий Димитрій линув до рідного дому, де завжди бачив рідну матір, батька, сестер, яких, як і Україну, ніколи не відпускав від себе. Усе своє життя проніс вірність Святому Українському Престолові і передав його українському народові, де так свято у наш час обоє розквітли, в образі великого святителя, вірного сина Всевишнього Бога й України. Хоча святий і закінчив шлях свого земного життя за її межами, але був вірний Богові і рідній Україні протягом усієї своєї земної мандрівки, достойно зайнявши місце великого церковного драматурга. А на ниві пастирського служіння бачимо образ святителя Димитрія Ростовського у сонмі святих угодників Божих. Його чесні моці перебувають у Яківському храмі в Ростові, справа біля царських врат, а тому нам належить славити святителя Димитрія Ростовського і дякувати Богові, що дарував Україні такого світоча побожного християнського життя і приклад великої самовідданої праці пастирського служіння.

Цікавий і славний був Макарів в час приходу у світ його гордості – великого митрополита Димитрія, тоді маленького Данила Туптала, цікавий своєю рекреацією і сьогодні. Приїжджають сюди і в літній, і в зимовий час. Кожного дня в зимовий період, тут на зимову рибалку приходять, приїжджають близько ста чоловік. У літній період тут важливо організувати також туристичні походи з ночівлею, де можна розкинути наметове містечко на берегах річки і водосховища. В середньому на ніч приїжджає сім машин: для рибалки і помилуватися навколишньою Макарівською природою. В околицях річки і водосховища можна назбирати смачних грибів, а, маючи наловлену рибу, туристи мають змогу посмакувати, як рибною так і грибною юшкою, та іншими стравами з грибів та риби, що дає ця славна та багата земля святого Димитрія.

У Макарові рясно проводяться цікаві повчальні розважальні заходи, в тому числі і наукові, де гості, туристи можуть почути багато цікавого про це славне історичне місто. Крім інформації про святого Димитрія, туристи узнають історію про село Воронин, яке на початку другої половини XVI століття нащадки литовського феодала Макара Івашенцевича (Васенцевича), що мали у володінні землі воронинської місцевості, перейменували на Макарів. Туристи можуть побачити залишки колишнього замку, що був збудований родиною

Макаревичів у XVI столітті і був найміцнішою фортецею на Поліссі [11]. Село Воронин входило до числа Ясинецьких маєтків литовських феодалів (Васенцевичів). Уперше згадується в складі маєтностей Ясинецьких 1506 року [1]. Макар Васенцевич, який почав постійно жити у Воронині, змінив своє прізвище на Макарович, а назву села – на Макарів [9].

Туристам, туристичним агентствам, учбовим туристичним закладам доцільно організувати туристичну подорож до Макарова в День міста, що відбувається кожні п'ять років, четвертого жовтня в день пам'яті святителя Димитрія, митрополита Ростовського (Данила Туптала), яке є його колискою, і в якому прийшов у світ, дитиною, що стала найвідомішою і найдостойнішою людиною, що народжується раз на сто років. Програма Дня міста дуже насичена (таблиця 2).

Таблиця 2

Орієнтовна програма Дня міста Макарова четвертого жовтня (кожні п'ять років)

№ п/п	Опис заходів
1	Відкриття Дня міста
2	Ознайомлення з життям і творчістю і святительською діяльністю святителя Димитрія (Данила Туптала), і з біографіями та життєвим шляхом інших знаменитих земляків Макарова
3	Розгорнута смачна Макарівська виїзна кухня, де можна посмакувати смачними стравами
4	Показ фехтувальних навиків багатьох фехтувальників
5	Старовинні танці
6	Виставка старовинного одягу
7	Живопис просто неба
8	Боксерські бої на рингу
9	Змагання стрільців з лука
10	Викарбовування монет власноручно кожним туристом, гостем свята
11	Пригощання дітей і гостей свята Великим тортом
12	Багато численних ігор та інших розваг

Гордістю селища міського типу Макарова є театральний гурток «Маска» ЦТДЮ імені Данила Туптала. Театральний гурток повинен перерости у Народний театр, оскільки святий Димитрій (Данило Туптало) написав біля дванадцяти церковних поетичних драматичних творів (за різними даними – від п'яти до дванадцяти), і є одним із найбільших театральних церковних письменників–драматургів.

У містечку Макарові проводиться районний фестиваль духовної музики імені Данила Туптала. На майбутнє в містечку розробляється проект духовно–історичного, культурно–освітнього центру імені Димитрія Ростовського, куди мають увійти пам'ятник і проєктований музей землякові, а також духовна бібліотека.

Кожного року у червні, на Зелені свята, на Центральній площі Макарова, біля районного будинку культури відбувається театралізоване

дійство: «Ось і прийшла до мене неділенька зелена».

Туристам буде цікаво також побачити велике театралізоване свято на березі Здвижу в Панському парку: «Ой на Івана, ой на Купала».

Містечко Макарів, унікальний, прекрасний, дорогий кожному українцю релігійний туристично-рекреаційний ресурс – місце народження святиителя Димитрія (Данила Туптала), до якого можна добратися від станції метро Житомирська на маршрутному таксі Київ – Макарів, запропонує ще й багато цікавих місць, що складають славу його (таблиця 3).

Таблиця 3

Славні та цікаві місця міста Макарова

№ п/п	Назва та пояснення славетних та цікавих місць міста Макарова
1	Пам'ятний знак Жертв Голодомору та репресій у Макарові
2	Пам'ятник на місці розстрілу нацистами понад 300 мирних жителів у червні 1941 року
3	Районний будинок культури і барельєф на фасаді
4	Макарівська Центральна районна бібліотека для дітей
5	Красназавчий клуб «Пошук»
6	Пам'ятник Т. Г. Шевченка та сквер
7	Кінотеатр «Ольвія»
8	Свято-Димитрівська церква
9	Поштамт і Макарівське відділення Укртелекому
10	Свято-Іллінська церква
11	Пам'ятник Данилу Тупталу на площі біля станції
12	Макарівська картинна галерея
13	Макарівська селищна рада, де можна побачити герб і прапор Макарова
14	Макарівський історико-красназавчий музей
15	Панський парк

На основі містечка Макарова, як великого міського релігійного туристично-рекреаційного ресурсу, можна впроваджувати цікаву наукову, пізнавальну, відпочинкову, спортивну туристичну діяльність, інше.

Висновки. У статті описано, що славна назва Макарів іменується трьома назвами: містечко, місто, селище міського типу, і що своїй великій славі Макарів завдячує тому, що в ньому народився Туптало Данило Савич (Димитрій Ростовський, Туптало Данило, Туптало Дмитро) у грудні 1651 року, Київщина.

Туристам, що приїжджають у Макарів, найперше слід більше взнати про святого Димитрія – святиителя, митрополита Ростовського та Ярославського, церковного діяча, вченого, письменника і проповідника, українського письменника, історика, богослова і релігійного діяча, як читаємо про нього у багатьох джерелах. Туристи ознайомляться також з іншими відомими уродженцями Макарова, і тих, хто колись жив у ньому, і тих, хто проживає тут в наші дні.

Дослідження повідомляє про річку Здвиж, що протікає в Макарові, міське водосховище, що

є цікавими природними об'єктами. Вказано, що містечко Макарів – колиска святиителя Димитрія, митрополита Ростовського (Данила Туптала), і що воно стало достойним і великим сакральним, природним та соціальним туристично-рекреаційним ресурсом. З поваги до великого святиителя в це містечко приїжджає багато туристів, що милуються не лише багатьма цікавими і достойними місцями, а також і красивою навколишньою природою з її багатими ландшафтними рекреаційно-туристичними ресурсами.

Стаття описує про те, що в Макарові часто проводяться цікаві повчальні розважальні заходи, де гості, туристи чують чимало цікавого про це славне історичне місто. Туристам, туристичним агентствам, учбовим туристичним закладам пропонується організувати туристичну подорож до Макарова в День міста.

Для туристів буде цікаво побувати і на районному фестивалі духовної музики імені Данила Туптала. Незабутніми враженнями та спогадами стануть для гостей театралізоване дійство «Ось і прийшла до мене неділенька зелена», а також свято на березі Здвижу в Панському парку «Ой на Івана, ой на Купала».

Містечко Макарів, унікальний, прекрасний, дорогий кожному українцю релігійний туристично-рекреаційний ресурс – місце народження святиителя Димитрія (Данила Туптала), і до нього можна приїхати від станції метро Житомирська, на маршрутному таксі Київ – Макарів. У статті подана таблиця, де описано ще багато цікавих місць містечка Макарова, що, з одного боку, роблять його славетним, а з іншого – є цікавим і важливими об'єктами для туристів та туристичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Букет, Є., 2012. 'Історія кожного поселення – сягає коренями у глиб століть', *Макарівські вісті*, 3 лютого, №5 (10705), с.4–5.
2. Грех, ВІ., 2013. 'Природно-заповідний фонд басейну р. Верещиці', Львів: *ЛНУ імені Івана Франка*, 46 с.
3. 'Житіє святиителя Димитрія, митрополита Ростовського, чудотворця. Житія святих (Вибрані) українською мовою викладені за повчанням Четьох-Міней св. Димитрія Ростовського. Т.5 Вересень-жовтень', 2008, *Переклад українською мовою Патріарха Філарета (Денисенка). Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату*, К., с.240–272.
4. 'Житіє святиителя Димитрія Ростовського'. <http://bratstvo.viv.orthodoxy.ru/dymytrij.html> (дата звертання 18 квітня)
5. Іларіон (Іван Огієнко), митрополит, 2001. 'Святий Димитрій Туптало', *Православний вісник*, К.: *Видавництво Української Православної Церкви Київського Патріархату*, №11–12, с.22–24.
6. Іларіон (Іван Огієнко), митрополит, 2002. 'Святий Димитрій Туптало', *Православний вісник*, К.: *Видавництво Української Православної Церкви Київського Патріархату*, №9–10, с.29–36.
7. 'Львів: Природа навколо нас [текст]', 2016, [М. М. Назарук, А. М. Галушка, Н. В. Партика, Ю. В. Зінько, Б. В. Сенчина, І. Б. Койнова, М. Є. Крет]; за заг. ред. М. М. Назарука, Львів: *Коло*, 208 с.
8. Майборода, А.В., Коломієць, ЛІ., 1992. 'Старослов'янська мова. Збірник вправ і завдань: Навчальний посібник', 2-ге видання, перероблене і доповнене, Київ: «*Вища школа*», 166 с.
9. 'Макарів – Вікіпедія'. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Макарів> (дата звертання 23 грудня).

10. 'Макарів', 1981, *Українська радянська енциклопедія*: [в 12-ти т.], гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін., 2-ге вид, Т.6: Куликів – Мікроклімат, К.: Голов. ред. УРЕ, с.310.

11. 'Макарів – цікаві місця у Макаріві Київської області', *Цікаві місця...* ua.interestingukraine.kiev.ua/kyjivska.../makarivskyj.../maka...(дата звертання 23 грудня).

12. 'Нариси з історії Макарівського району: до 15-ї річниці Незалежності України', 2006, Н. В. Ащенко, Є. В. Букет, Д. С. Нетреба та ін.; Упоряд. Є. Букет, К.: Логос, 416 с.

13. Степовик, Дмитро, 2001. 'Київська Біблія XVII століття', К.: *Українське Біблійне Товариство*, 240 с.

14. Сулик, Ю., 2007. 'Святі батьківщини не полишають', *Сільські вісті*, 21 грудня.

15. Шляпкин, ИА., 1891. 'Св. Димитрий Ростовский и его время (1651–1709 г.)', С.–Петербург: *Типография и Хромофотография А. Траншель, Стременная*, №12, 106 с.

15. Shljapkin, IA., 1891. 'Sv. Dimitrij Rostovskij i ego vremja (1651–1709 g.) (St. Demetrius of Rostov and His Time (1651–1709))', S.–Peterburg: *Tipografija i Hromolitografija A. Transhel', Stremennaja*, №12, 106 s.

* * *

References

1. Buket, Je., 2012. 'Istorija kozhnogo poseleennja – sjagaje korenjamu u glyb stolit' (The history of each settlement is rooted in the depths of centuries)', *Makarivs'ki visti*, 3 ljutogo, №5 (10705), s.4–5.

2. Greh, VI., 2013. 'Pryrodno–zapovidnyj fond basejnu r. Vereshchyci (Natural Reserve Fund of the Basin of the Vereshchysya River)', L'viv: *LNU imeni Ivana Franka*, 46 s.

3. 'Zhytije svjatytelja Dymytirja, mytropolyta Rostovs'kogo, chudotvorca. Zhytija svjatyh (Vybrani) ukrai'ns'koju movoju vykladeni za povchannjam Chet'i'h–Minej sv. Dymytirja Rostovs'kogo. T.5 Veresen'–zhovten' (The life of St. Dimitri, Metropolitan of Rostov, miracle worker. The Life of the Saints (Selected) in Ukrainian is set forth in the teachings of Chetyach–Mine St. Demetrius of Rostov. T.5 September–October)', 2008, *Pereklad ukrai'ns'koju movoju Patriarha Filareta (Denysenka). Vydavnychij viddil Ukrai'ns'koi' Pravoslavnoi' Cerkvy Kyi'vs'kogo Patriarhatu*, K., s.240–272.

4. 'Zhytije svjatytelja Dymytirja Rostovs'kogo (The life of St. Dimitri Rostovsky)'. <http://bratstvolviv.orthodoxy.ru/dymytirj.html> (data zvertannja 18 kvitnja)

5. Ilarion (Ivan Ogijenko), mytropolyt, 2001. 'Svjatyj Dymytirj Tuptalo (St. Demetrius Tuptalo)', *Pravoslavnyj visnyk*, K.: *Vydannja Ukrai'ns'koi' Pravoslavnoi' Cerkvy Kyi'vs'kogo Patriarhatu*, №11–12, s.22–24.

6. Ilarion (Ivan Ogijenko), mytropolyt, 2002. 'Svjatyj Dymytirj Tuptalo (St. Demetrius Tuptalo)', *Pravoslavnyj visnyk*, K.: *Vydannja Ukrai'ns'koi' Pravoslavnoi' Cerkvy Kyi'vs'kogo Patriarhatu*, №9–10, s.29–36.

7. 'L'viv: Pryroda navkolo nas [tekst] (Lviv: Nature around us [text])', 2016, [M. M. Nazaruk, A. M. Galushka, N. V. Partyka, Ju. V. Zin'ko, B. V. Senchyna, I. B. Kojnova, M. Je. Kret]; za zag. red. M. M. Nazaruka, L'viv: *Kolo*, 208 s.

8. Majboroda, AV., Kolomijec', LI., 1992. 'Staroslov'jans'ka mova. Zbirnyk vprav i zavdan': Navchal'nyj posibnyk (Old Slavic language. Collection of exercises and tasks: A manual)', 2-ge vydannja, pereroblene i dopovnene, Kyi'v: «*Vyshha shkola*», 166 s.

9. 'Makariv – Vikipedija (Makariv – Wikipedia)'. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Makariv> (data zvertannja 23 grudnja).

10. 'Makariv (Makariv)', 1981, *Ukrai'ns'ka radjans'ka encyklopedija*: [v 12-ty t.], гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: О. К. Антонов та ін., 2-ге вид, Т.6: Куликів – Мікроклімат, К.: Голов. ред. УРЕ, с.310.

11. 'Makariv – cikavi miscja u Makarovi Kyi'vs'koi' oblasti (Makariv – interesting places in Makarov, Kiev region)', *Cikavi miscja...* ua.interestingukraine.kiev.ua/kyjivska.../makarivskyj.../maka...(data zvertannja 23 grudnja).

12. 'Narysy z istorii' Makarivs'kogo rajonu: do 15-i' richnyci Nezalezhnosti Ukrai'ny (Essays on the history of Makariv district: to the 15th anniversary of Independence of Ukraine)', 2006, N. V. Ashhenko, Je. V. Buket, D. S. Netreba ta in.; Uporjad. Je. Buket, K.: *Logos*, 416 s.

13. Stepovyk, Dmytro, 2001. 'Kyj'vs'ka Biblija XVII stolittja (Kyiv Bible of the XVII century)', K.: *Ukrai'ns'ke Biblijne Tovarystvo*, 240 s.

14. Sulyk, Ju., 2007. 'Svjati bat'kivshhyny ne polyshajut' (Holy Motherland is not left)', *Sil's'ki visti*, 21 grudnja.